

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
ІНСТИТУТ ГІДРОБІОЛОГІЇ

МАЛІ
ВОДОЙМИ УКРАЇНИ
та питання
їх охорони

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

КИЇВ „НАУКОВА ДУМКА” 1980

З М І С Т

Батова Н.І. Водна й прибережна рослинність заплавних дніпровських водойм нижнього басейну Київського водоймища ...	3
Бранцевич Л.Г., Кунец С.І., Ярмолик С.В. Зміна де-гідрогеназної активності прісноводних дріжджів під впливом екзосметаболітів синьозелених водоростей	6
Гайдаш Ю.К., Галинський В.Л., Махоніна А.В. Рибогосподарське використання водойм, що виникають над виробленими площами шахт Західного Донбасу	11
Галинський В.Л. Зоопланктон р. Орелі в зв'язку з проблемою охорони малих річок	12
Гарасевич І.Г. Сучасний гідрохімічний режим малих річок басейну Дністра та його зміни під впливом антропогенних факторів	13
Гонтя Ф.А. Молюски притоків нижньої ділянки Дністра ...	16
Зухар В.Г., Хряпа А.Д. До питання біотехніки садково-басейнового вирощування риб на прикладі Київського виробничого тепловодного рибного господарства	17
Іванців В.В. Особливості екології уніонід Кременчуцького водоймища та пониззя Дніпра	20
Костенко С.М. Екологічне місце урпеоларіїд (<i>Urseolariidae</i> , <i>Peritricha</i> , <i>Mobilis</i>) в біогідропенозах малих водойм	21
Кузьмович Л.Г. Личинки трематод в моллюсках з дрібних заплавних водойм на пасовищах західної частини УРСР	23
Мушинський В.Г. Гідрофауна заплавних озер річки Прут	26
Надворний В.Г. Тварини заплавних біотопів верхнього Дніпра	31
Надворний В.Г. Тварини заплави р. Вижевки	35
Павлюк Р.С. Грегаринофауна бабок (<i>Insecta</i> , <i>Odonata</i>) водойм західних областей Української РСР	38
Перехрест В.С. Рациональне використання і охорона водних ресурсів малих річок Української РСР	43
Поліщук В.В. Гідрофауна річок Північного Приазов'я та біогеографічні особливості Приазовської височини	46
Поліщук В.В. Підсумки та перспективи гідробіологічного дослідження європейської річки	83

Травянюк В.С. Характер змін тваринного населення водоїм Полісся під впливом меліорації	93
Травянюк В.С., Монченко В.І., Мороз Т.Г., Коваленко А.Л., Ставінська А.М., Таволжанова Т.І. До вивчення зоопланктону притоків Дунаю в межах Радянського Союзу	96
Суменко В.В. До впливу меліорації на санітарний режим річок Полісся	109
Тодераш І.К., Володимиров М.З. Склад та біогеографічний аналіз фауни личинок хірономід водоїм басейну Дністра	110
Шевченко Т.Ф. Фітопланктон Сіверського Дінця на ділянці від Слав'янська до Ворошиловграда	113
Шнаревич І.Д., Ізмайлова Л.М., Іванчик Т.С., Малух Л.А., Чередарик М.І., Королик В.І. Про зміни структури гідробіогеоценозу р. Черемош під впливом лісосплаву	115
Шнаревич І.Д., Королик В.І., Іванчик Т.С. До питання про баланс продукції і деструкції органічної речовини в альгоценозах гірських гідроекосистем східних схилів Карпат	118
Шубернецький І.В. Сезонна динаміка видової різноманітності круговійчастих інфузорій в деяких ставках Молдавії ...	121

Академія наук Української ССР
 Інститут гідробіології

МАЛЫЕ ВОДОЕМЫ УКРАИНЫ И ВОПРОСЫ ИХ ОХРАНЫ

Сборник научных трудов

(На українському мові)

Затверджено до друку вченою радою
 Інституту гідробіології АН УРСР

Редактори А.Г.Пеккер, С.І.Забужко
 Оформлення художника В.В.Лісовського
 Художній редактор Н.Е.Петриченко
 Технічний редактор Т.М.Зубрицька
 Коректор С.В.Лісіцина

Інформ. бланк № 3871.

Підп. до друку 05.12.80. БФ 01179. Формат 60x84/16. Папір офо.№1.
 Ум.-друк.арк. 7,67. Обл.-вид. арк. 7,85. Тираж 300 пр. Зам. 04269
 Ціна 80 коп.

ВНП УкрНДІНТІ Київ, І71, вул.Горького, 180.

ГІГІЄНИЧНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ І САНІТАРНОЇ ОХОРОНИ РІЧОК ПРИАЗОВ'Я

Т.Д.Костенич, Н.І.Ушко

(Київський науково-дослідний інститут загальної
і комунальної гігієни)

У зв'язку з широким використанням малих річок народним господарством річки Приазов'я привертають увагу і з гігієнічних міркувань. Найбільша за водозбиранням і протяжністю річка Приазов'я - Кальміус з притокою р.Кальчик. Друга велика притока - р.Молочна, що безпосередньо в море не впадає, значною мірою живить Молочний лиман і разом з такими ж за величиною річками, як Великий і Малий Утлюк, впадає в Утлюкський лиман.

Схили долин річок узбережжя переважно круті і сильно пересічені балками. У період весінньої повені і великих дощів заплави річок завжди затоплюються.

Зачальними рисами гідрологічного режиму річок є порівняно висока весняна повінь й низька тривала літня межень, яка часто переривається дощовими паводками. У зимовий період низьке стійке стояння рівнів переривається досить значним підвищенням рівня води внаслідок зимових відлиг.

Вода річок Приазов'я дуже мінералізована. Найбільша мінералізація спостерігається у період межні (сухий залишок досягає 1000 - 2000 мг/л), найменша - в час весняної повені та осінніх паводків (величина сухого залишку знижується до 200 - 300 мг/л). Значна частина річок забруднена промисловими стоками. Для питного водопостачання майже всі річки Приазов'я не можуть бути використані через незадовільну якість води і нестійкий гідрологічний режим.

В сучасних умовах народногосподарське та гігієнічне значення річок басейну Азовського моря дуже мале через високу мінералізацію і різкі коливання стоку. Влітку більшість малих річок пересихає.

З річок, що впадають у Азовське море, в межах УРСР найбільше народногосподарське і особливо гігієнічне значення мають річки

Кальміус з притокою Кальчик (Донецька область), Молочна і Берда (Запорізька область).

Р.Кальміус з притокою р.Кальчик маловодні, в меженний період дебіт їх знижується до 1,0 - 0,5 м³/сек. Притока Кальміуса р.Кальчик має велике гігієнічне значення. У верхів'ях її вода забирається Ждановським питним водопроводом, нижня її ділянка, що знаходиться у межах м.Жданов і тут впадає в р.Кальміус, приймає значну частину стоків міста. У гирлі річка інтенсивно забруднена і на 70-80% витрату її становлять стічні води.

Руслу Кальміуса і Кальчика замулені, що сприяє підпору ґрунтових вод на заплавах територіях, їх заболоченню і перешкоджає використанню земель для вирощування городніх культур і фруктових дерев. У зв'язку із заболоченістю заплави для оздоровчих цілей та місць відпочинку ці річки майже не придатні.

Річка Кальміус широко використовується для скидання промислових та побутових стічних вод Донбасу. Внаслідок проведення заходів до зменшення кількості та поліпшення якості вод, що скидаються, на середній ділянці до Жданова річка підходить з незначними відхиленнями від гігієнічних нормативів.

Заходи до санітарної охорони річок Кальміус і Кальчик у Жданові не дали результатів у зв'язку із збільшенням останнім часом спуску стічних вод, вміст шкідливих речовин у яких порушує санітарний стан водойм і обмежує використання їх населенням та негативно впливає на прибережну смугу моря.

На перспективу важко чекати зменшення скидання шкідливих речовин, тому що промислові підприємства дедалі збільшують потужність, а заходи до санітарної охорони водойм відстають і не забезпечують розрахункової проектної ефективності.

Основний стік річки Берди зарегульований і використовується як джерело централізованого питного водопостачання міста-курорта Бердянська. Великих промислових підприємств і тому саме організованого скидання виробничих стоків на річці немає.

Річка Молочна - тече на території двох районів Запорізької області - Токмакського і Мелітопольського. Це - найбільша із степових річок, що впадає у Молочний лиман. Зимове живлення річки відбувається за рахунок джерел. У літні місяці воно зведено до мінімуму, і коли немає частих дощів, гирло розділяється на великі павса, а течія буває близькою до нуля. Тому течія у річці простежується тільки навесні, у період масивного танення снігу. Вся заплава р.Молочної - пасовища.

Незначні середні ухили, малі паводки, відсутність потужного припливу ґрунтових вод і прогрівання в літній період приводять майже до суцільного заростання основного русла надводною і водоплавною рослинністю. Стічні води скидаються в р. Молочну підприємствами міст Токмак, Молочанськ і Мелітополь, інтенсивно її забруднюючи. В надходженнях цих стоків у р. Молочну збільшується БПК₅ та окислювальність, погіршуються бактеріологічні показники. Найбільш високі показники забруднення у меженний період.

Внаслідок значної мінералізації води і дуже низького дебіту інші малі річки басейну Азовського моря (В. Утлюк, М. Утлюк, Ташевак, Грузький Єланчик та ін.) маловодні, влітку пересихають. Вода у них дуже мінералізована, у зв'язку з цим вони не можуть ні зараз, ні на перспективу розглядатися як джерела питного і технічного водопостачання. При розробці проектів зрошувальних систем передбачається в окремих випадках обводнення малих водойм Запорізької області за рахунок вод Дніпра. Забруднення річок відбувається внаслідок скидів побутових стоків, переважно неорганізованих, надходження стоків харчових підприємств і поверхневого стоку. Порушення гігієнічних нормативів якості води видно з показників забруднення органічними речовинами.

Оскільки забруднення водойм продовжується і з'явилися якісно нові стоки, збільшилася їх загальна кількість у зв'язку з нарощуванням потужності діючих і будівництвом нових підприємств, зростанням міст, яке випереджає будівництво очисних споруд, проблема санітарної охорони малих водойм Приазов'я в даний час стає дедалі актуальнішою. Необхідно здійснити розроблений з врахуванням санітарних вимог план заходів до оздоровлення водойм, який передбачає спорудження очисних споруд на діючих і тих, які будуть, підприємствах, розчищення річок від наносів і грязьових відкладень, обводнення й укріплення берегів.